

Kodėl žvėrys ir žvėreliai?

Pirmasis tikras laukinis žinduolis, su kuriuo susipažinau labai artimai, buvo naminės pelės jauniklis. Jis kaimo klojimo užuovėjoje tupėjo ant kaladės, cypsėjo ir net nesiruošė sprukti. Aš, ketverių metų stebėtojas, laužiau galvą: o kas jis toks?

Atsargiai paėmęs peliuką už uodegos pakėliau ir apžiūrėjau – gražuolis! Žinoma, jį turi pamatyti visi. Galbūt taip ir būtų buvę, bet peliukas nelaukė – dantimis grybštelėjo man už piršto. Ištryško kraujas, nusmelkė skausmas, ir... peliukas atgavo laisvę.

Labai trumpa pažintis buvo ir su ežiu, kurį vyriausias brolis naktį rado kieme ir atnešė mums parodyti. Ežiukas brazdėjo kambaryje, pukšėjo ieškodamas per kur išeiti.

Daug kartų girdėti pasakojimai apie ežį iš karto virto tikrove: taip, išties jis gali susiriesti ir tapti spygliuotu kamuoliuku – šitaip šis gyvūnėlis ginasi ir dar atstato smailius spyglius. Bandytas ežį paglostyti baigėsi panašiai kaip pažintis su peliuku – kraujuojančiais pirštais.

Kartą į namus atkeliavo voveriukas – jį, miegantį ant miško kelio, rado mašina važiuęs brolis. Mažiukas per čiulptuką traukė pieną, graužė obuolius ir kramsnojo pyragą.

Vieną vasarą tapau mažos stirnytės globėju, mat didelėje pievoje paryčiais atvestą jauniklį užpuolė krankliai, tad teko jį paimti ir laikyti iki vakaro. Deja, vakare į pievą išnešto stirniuko motina nepripažino ir palikusi savo vaiką nuliuksėjo į mišką. Stirnaitė mūsų kieme laisvų laisviausiai gyveno trejetą metų ir tik tada grįžo į laisvę.

Autorius su priglausta stirnyte

Žinduoliai – ypatingi gyvūnai, stebinantys išmanumu ir gebėjimais, jų slapumas, mokėjimas išvengti pavojų ir susitikimų su žmogumi visada žavi. Laisvai gyvenančius žvėris ir žvėrelius pamatyti pavyksta ne visada. Tą patyriau visą gyvenimą dirbdamas gamtoje, ją stebėdamas ir fotografuodamas.

Todėl kilo mintis papasakoti apie žinduolius, o paprastai sakant – apie žvėris ir žvėrelius. Šiandien informacijos apie juos galima rasti daug. Bet dažnai taip sudėtingai rašoma apie paprastą peliuką, ežiuką ar stirniuką! Būtent apie tokius paprastus žinduolius yra ši knyga.

Lietuvoje gyvenantis **BALTA-KRŪTIS EŽYS** visiems žinomas iš pasakų ir vaikiškų knygų iliustracijų, tačiau gyvą jį yra matę ne visi. Jis naktį ir prieblandoje aktyvus vabzdžiaėdžių būrio žvėrelis. Suaugęs ežys būna apie 25 cm ilgio, uodega vos 2–3 cm, sveria iki kilogramo, o rudenį, kai būna pasiruošęs žiemai ir prikauptęs riebalų, šiek tiek daugiau. Patelės stambesnės ir sunkesnės už patinėlius.

Žinome, kad ežys yra **spygliuotas**. Tačiau 2–3 cm ilgio spygliai padengę tik viršutinę kūno pusę ir viršugalvį, o kūno apačia ir galva apaugę šiurkščiais plaukais ir retais standžiais akuotplaukiais. Ežio spyglių spalvos ruda, gelsva, balva, todėl dienos šviesoje žvėrelis atrodo keršas. Pagal kūno apačioje nuo pasmakrės iki pilvo nutįsusių murzinai baltą dėmę duotas rūšies vardas. Visi apatinės kūno dalies plaukai pilkai rusvi ir tamsiai rudi.

Žvėrelio **akys** mažos, ausys trumpos, nosis visada drėgna, nes taip jis geriau užuodžia kvapus.

Galūnės penkiapirštės, su aštriais nagais, kuriais rausia žemę ieškodamas sliekų ir lervų.

Negreitas, nevikrus ežys turi patikimą apsaugos priemonę: ypatingi **žiediniai raumenys** padeda jam susisukti į spygliuotą kamuolį ir būti saugiam. Labai svarbūs raumenys, valdantys spyglių padėtį: pagal nuotaiką ežys juos gali pašiaušti

Ežys žiema
miega šiene

Ežio pėdos
dumble

arba priglausti. Miegodamas jis ne iki galo susiriečia, nes matosi galva ir kojos. Jei būna labai šilta, ežys miega išsitiesęs ir priglaudęs spyglius.

Ežys **labai gerai užuodžia kvapus ir girdi**. Pajutęs artėjant žmogų puola bėgti ir slėptis žolėje ar krūmuose. Jei nespėja, susiriečia, o pavojui negresiant lėtai, vis tirdamas kvapus ir garsus tiesiasi.

Šie gyvūnėliai **gyvena** laukų želdiniuose, miškuose, sodybose,

parkuose, vis dažniau jų randama miestuose. Vengia drėgnų vietų.

Aktyvūs prieblandoje ir naktį. Per parą jie **miega** iki 18 valandų. Vakare maisto ieško tris valandas, paskui miega ir paryčiais dar medžioja tris valandas. Ežys **lizdą** įsirengia po šakų krūva, tankioje pernykštėje žolėje, po kelmais, išvartom ar pastatais. Nuo namų retai nuklysta toliau kaip 200–300 metrų.

Taurusis elnias

Taurusis elnias – grakštus, bet gana stambus Lietuvos miškų žvėris. Jo aukštis iki 140 cm, kūno ilgis apie 2 m, uodega apie 15 cm. Vasariniu **kailiu** elniai yra ryškiai rausvai rudi, žiemą – pilkai rudi. Jaunikliai žalos spalvos su baltomis dėmėmis. Apie uodegos pamatą yra ryškus gelsvai rusvas „veidrodėlis“. Ausys didelės, judrios, akys žvitrios, gerai matančios.

Senas tauriojo elnio patinas

Pasiklauskite
tauriojo elnio

Už pateles stambesni, iki 160–180 kg sveriantys patinai kasmet užaugina ir numeta **ragus**. Jie taip pat turi ilgus karčius nuo kaklo šonų. Patelės sveria iki 100 kg, gimę jaunikliai – 7–8 kg.

Tauriuosius elnius dažniausiai aptiksime mišriuose ar lapuočių miškuose, prie upių. Jie mielai ganosi laukuose, ypač javuose, vasarą, kai miške būna daug skraidančių

kraujasiurbių vabzdžių, apsistoja laukuose esančiuose krūmuose.

Elniai, kaip ir kiti **atrajojantys** žvėrys, kasdien dalį laiko maitinasi vasarą ėsdami žolę, lapus, javus, tačiau po to maždaug tiek pat guli ir gromuliuoja suėstą žaliąją masę, ją virškina. Žiemą jų racione vyrauja medžių ir krūmų žievė, šakelės, ūgliai. Jie mielai lankosi šėryklose ir ėda papiltus grūdus, šakniavaisius. Priekinėmis kanopomis žiemą atkasa želmenis, o miškuose – mėlynės, bruknės. Labai mėgsta ažuolų giles, todėl rudenį elnių galima sutikti ažuolynuose. Žiemą jie lankosi kirtavietėse, ten nugraužia ant žemės

gulinčių šakų žievę. Labiausiai vertina drebulės, po jų – beržus, uosius, blindes.

Poledynmetyje taurieji elniai gyvena mūsų regione, tai liudija iškasami kaulai, ragai. Tačiau aktyviai medžiojama rūšis greitai nyko. XIX a. viduryje jų Lietuvoje jau nebuvo. Šiandien mūsų miškuose gyvenantys taurieji elniai – įvežtų elnių palikuonys. Prieš 60–70 metų jie įveisti įvairiuose miškuose, po to patys keliavo į naujus plotus. Pasaulyje ši rūšis įkurdinta ir tapo gausi Naujojoje Zelandijoje, Australijoje, Pietų Amerikoje. Daug kur dėl savo gausos taurieji elniai kelia daug problemų: nualina ganyklas,

Tauriojo
elnio ragas

ardo kalnų šlaitų dirvožemį. Lietuvoje per didelės populiacijos pakenkė uosynams, daro žalą žemės ūkio kultūroms.

Ypatinga taurių elnių savybė – rugsėjį vykstanti jų **ruja**: patinai suburia patelių pulkelį – haremą, jį saugo nuo kitų patinų, o apie save praneša garsiai baubdami ir riaumodami. Baigiantis žiemai numeta ragus, iki rugpjūčio išaugina naujus, nuo jų nutrina minkštą odą. Rujojantys elniai ragais daužo krūmus, išrausia purvo duobes, kuriose voliojasi.

Rujojantys
patinai dažnai
sūremia ragus

Tauriojo elnio
patelė su jaunikliu

Elniams būdingos prakaito ir kvapiosios liaukos per rują išskiria daug medžiagų, sklaidžiančių labai stiprų kvapą. Šiuo metu visada atsargūs patinai praranda budrumą, juos apsaugo viską matančios ir pastebinčios elnės. Kartais patinai savo pateles nuo kitų elnių gina suremdami ragus. Tik retais atvejais šios kovos baigiasi priešininkų žūtimi. Gegužė–birželį gimsta **jaunikliai**, paprastai vienas, kai kada – du. Prieš tai elnės nuo savęs nugenena pernykščius jauniklius. Pirmas dienas elniukai tūno guoliuose. Po kurio laiko jau seka motiną, o 3–4 savaitių maitinasi žole, nors iki rujos dar yra žindomi.

Elnius medžioja vilkai. Jaunikliams pavojingos lūšys, lapės. Žvėrys dažnai išseina į kelius ir gali susidurti su automobiliais.

Gamtoje taurieji elniai gali gyventi iki 20 metų, nors paprastai sulaukia 8–10 metų amžiaus.

Tauriojo
elnio
patelė